

HAYAT BOYU ÖĞRENME KONSEPTİNDE MESLEKİ EĞİTİM

Dr. SERAP KARABACAK

HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Konu başlıkları

- 1- Giriş
- 2- Hayat Boyu Öğrenme ve Mesleki Eğitim
- 3- Mesleki Eğitimin Boyutlarından Biri Olarak Çıraklık Eğitimi
- 4- Mesleki Eğitim Merkezi Sorun Saptama Anketi
- 5- Anket Sonuçları ve Çıraklığın Dönüşümü
- 6- Çıraklık Sisteminin Son Durumu
- 7- İleriki çalışma konuları
- 8- Sonuç

Giriş

Millî Eğitim Bakanlığında, hayat boyu öğrenme kapsamında mesleki eğitimin (çıraklık eğitiminin) yeri, çıraklık eğitiminin süreç içindeki değişimi gibi konular son dönemlerde çeşitli araştırmalara konu olmuş ve araştırmaların sonucu birtakım politika değişikliklerine dayanak oluşturmuştur.

Hayat Boyu Öğrenme

MEB'in Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesinde ve yürütmekte mükellef olduğu üst politika belgelerinde (Kalkınma planları vb.) hayat boyu öğrenme kavramının en kısa ve en genel ifadesi «7 den 70 e ya da beşikten mezara kadar öğrenme» dir.

Bu kapsamda 990 halk eğitimi merkezi 21 olgunlaşma enstitüsünde (2017 yılına kadar 337 Mesleki eğitim merkezinde) yılda yaklaşık 7 milyon kursiyere eğitimler verilmektedir.

Eğitimler 3.316 farklı programda yürütölmektedir. Bunlar genel ve mesleki kurs programları olarak 2'ye ayrılmaktadır.

-

- 629 adet genel kurs (kişisel gelişim, aile eğitimleri vb)
- 2687 adet mesleki kurs (Ahşap teknolojisi, bahçecilik vb)

Kanunla belirlenmiş bir yaş sınırlaması olmamakla birlikte hedef kitle 25-64 yaş arasındaki yetişkinler olarak tanımlanabilir.

Yetişkinler her eğitim düzeyinde olabilirler. Önemli olan 12 kişilik kurs açma asgari sayısını sağlamak.

Çıraklık Neden Gerekli Önemi Ne?

Çıraklık aslında devlet için oldukça zahmetsiz bir sistem. Çünkü çocuklar genelde buldukları çevrenin dinamikleri ile doğru orantılı işlere girip çalışmaya başlıyorlar (330 kadar MEM dışında bir yatırım gerektirmiyor).

- Küçük işverenler çıraklara iş öğretiyor ama onları çalıştırarak bir fayda sağlıyor.
- İşverenin ödediği maaşlar çok düşük.
- Üstelik şu an devlet teşviki ile işverenin ödediği ücretler azalmış durumda işverenler açısından bu tür açılardan önem arz etmekte.

Çıraklık Neden Gerekli Önemi Ne?

Çırak öğrenciler açısından;

- Özellikle örgün eğitimde devam etme gibi bir olanakları yoksa iş başında işi öğrenme şansı elde ediyorlar ve
- Örgün mesleki eğitimde işe girememe gibi bir durum söz konusuysen çıraklar zaten istihdamda ve beceri edinme sürecinde
- Devam ettikleri takdirde iş yeri açma belgesi alıyorlar.

- iŒe baŒlar baŒlamaz ücret almaya baŒlıyorlar ve sigortaları (kaza ve hastalık) yapılıyor.
- Fark derslerini vererek meslek lisesi mezunu olabilmekteler.

Çıraklık Neden Gerekli Önemi Ne?

Sektör açısından;

Vasıflı ara eleman yetiştiriliyor bu sayede. Hatta bazı sektörler MEM'lerle anlaşıp kendi ihtiyacı olan tip meslek elemanını çıraklık eğitimi ile yetiştirilmesini sağlayıp istediği niteliklere sahip elemanı kendi bünyesinde çalışmaya hazır hale getirebiliyor.

ifade edilenlerden dolayı çıraklık sistemi birden çok dinamikte farklı bir şekilde ilişki içindedir ve olmaması hem öğrenciler hem istihdam sektörü hem de küçük işletmeler açısından sakıncalar içermektedir.

Mesleki Eğitim Olarak Çıracılık Sistemi

2015 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, G20 Başkanlığı, OECD (B20 ve L20) ile yapılan bir uluslararası toplantı var. O toplantıda Avrupa'daki dual (çıracılık) sistem ve diğer modeller üzerinde incelemeler yapılıyor ve toplantı sonucunda genel eğilim çıracılığın örgün eğitim kapsamına alınması oluyor.

Mesleki Eğitim Merkezleri Sorun Saptama Anketi

2016 yılı içinde Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı kurumlara yönelik bir dizi sorun saptama çalışması başlatıldı.

ıracılık eğitimi veren mesleki eğitim merkezlerine yönelik sorun saptama çalışması da bunlardan biriydi. Çalışmanın dayanak noktası kurumsal verimliliği düşük olduğu düşünölen kurumların durumlarının belirlenmesiydi.

Mesleki Eğitim Merkezleri Sorun Saptama alışması

Sorun tespiti için izleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı alışanları tarafından bir anket tasarlanmıştır. Anket nitel ve nicel verilerin toplanmasına hizmet edecek formatta hazırlanmıştır. Ankara Kızılcahamam'da düzenlenen birer haftalık 3 eğitime, Türkiye'deki 337 Mesleki eğitim merkezi idarecisinin tamamı katılmıştır. Doldurulması istenen kağıtlardan 687 dolu anket elde edilmiştir.

Anket Sonuçları

Elde edilen verilerin tema analizi sonrasında,

Tema Başlıkları

- 1- e-mesem sistemi
- 2- Mevzuat, yönetmelik
- 3- İdarecilerin durumları
- 4- Norm kadro
- 5- SGK ve mali konular

Anket Sonuçları

6- Çırak, kalfa ve ustalık

7- Hizmet içi eğitimler

8- Mesleki eğitim merkezlerinin fiziki yapısı (bina, donanım vb.)

9- Materyal

10-Öğretmen ya da usta öğreticilere yönelik konularda birtakım sorunlar yaşıandığı bulgulanmıştır.

Anket Sonuçları

Frekans değerlerine göre sorun başlıkları

Çıraklık ve Kalfalık ile ilgili Sorunlar

Sorunlar arasında en fazla frekans değerine sahip başlığın çırak, kalfa ve ustalarla ilgili olduğu görülmüştür. Yöneticilerin sorun olarak nitelendirdiği durumlar arasında;

- 1- Mesleki eğitimin tanıtılmaması
- 2- Çırak öğrenci sayısının her geçen yıl düşmesi (en önemli sorun)
- 3- Çırak öğrencilerin kursları bırakmaları
- 4- Sigorta işlemleri, kayıt işlemleri zamanları
- 5- Çırak öğrencilerin yarattığı güvenlik sorunları

Çıraklık ve Kalfalık ile ilgili Sorunlar

- 6- Teorik derslerin özellikle kalfalık eğitiminde yer almaya devam etmesi
- 7- Eğitim programlarının ve modüllerin TYÇ ile uyumlu olmaması
- 8- Yaygın eğitimde norm durumları nedeniyle kadrolu meslek öğretmeni bulmakta güçlük yaşanması (ancak aynı öğretmenlerin norm sorunun olmadığı için Anadolu meslek liselerinde bulunması)
- 9- Mesleki eğitim merkezlerinin açılacak kurslara yönelik donanımlarının yeterli olmaması

Çıraklık ve Kalfalık ile ilgili Sorunlar

10-Eğitim ğretim materyallerinin MEM'lerde sınırlı olması materyal sıkıntısı yaşanması (rgn eğitim okullarının materyal açısından zengin olması)

11-Örgün eğitimde meslek ğretmenlerinin sayıca çokluğu ve her branşta bulunması durumu söz konusu iken devletin MEM'ler için ayrıca ğretmen ataması ya da usta öğretici görevlendirilmesinin genel btye yansımaları

12-MEM'lerdeki öğretmenlerin ğrenci sayısı azlığı neden ile maaş karşılığı derse girme saatlerini dolduramaması olduğu görülmüştür.

Çıraklıkla ilgili öne çıkan başlıklar arasında;

Çırak sayısının azlığı en önemli sorun olarak görülmüştür.

1985 ten sonra çırak sayısının 180 bine kadar çıktığı zamanlar olmuştur. Ancak 2012'de zorunlu eğitimler ve mesleki eğitim politikaları nedeni ile sayı 2015'te 75 bine kadar düştü.

Çırak sayısı, donanım, materyal, eğitimcilerin durumu (pedagojik ve mesleki gibi durumlar nedeni ile 2016 yılı sonunda Mesleki ve Teknik Genel Müdürlüğüne devrine karar verildi.

Kararın Gerekçeleri

- 1- Zorunlu eğitimlerin ıraklık sistemine katılan **ğrenci sayısını azaltması** (ilköğretim mezunu olma şartı nedeniyle 5. sınıfı bitiren katılabiliyordu. Sonrasında 8. sınıfı bitiren ama 12 yıllık zorunlu eğitim...)
- 2- Bazı **mesleki eğitim merkezlerinin donanımlarının** meslek eğitimi vermek için yeterli olmaması ancak Anadolu meslek liselerinde atölye, laboratuvar gibi yapıların olması imkanların fazlalığı

Kararın Gerekçeleri

3- Yaygın eğitime ayrılan kadro sayıları nedeniyle mesleki eğitimin her branşında kadrolu öğretmen bulmakta yaşanan güçlüklerin örgün eğitimde olmaması.

4-Mesleki eğitim merkezleri **basılı materyallere** ulaşmada bazı güçlükler yaşamaktaydı. Çünkü yaygın eğitim doğası gereği size materyali önerir ve bu materyale gereksinim duyuyorsanız edirsiniz. Sizi zorlamaz. Örgün eğitim kapsamındaki okullara ise her branş için ayrı ayrı materyal sağlanmaktadır.

Kararın Gerekçeleri

5- Yaygın eğitim kursiyerlerin gönüllüğüne dayalı onların uygun olduğu zaman aralıklarında kursların düzenlenmesi ile gerçekleştirilmektedir. Kurs süreleri haftalık, aylık ve yıllık olarak değişebilmektedir ve talep bazlıdır. Talep olmazsa kurs açılmaz. Kadro sayıları da bu prensipten yola çıkılarak belirlenir. Örgün eğitimde toplam 1 milyon kadar kadrolu öğretmen görev yaparken yetişkin eğitimi alanında 20 bin civarında kadrolu öğretmen vardır.

Kararın Gerekçeleri

Yaygın eğitimde mesleki eğitim ya da diğer branşlarda öğretmen bulunamadığı takdirde, **ek ders ücreti karşılığı öğretici ya da usta öğretici sıfatı ile görevlendirmeler yapılmaktadır**. Talep geldikçe bu eğitimciler görevlendirilmektedir.

Örgün eğitimde mesleki alanda her branştan eğitimci bulunmaktadır. Ancak bazı ders saatlerinin zaman zaman az olması bu öğretmenlerin maaş karşılığı girmeleri gereken ders saatini dolduramamasına rağmen maaşlarını tam olarak almaları durumunu ortaya çıkarmaktadır.

Kararın Gerekçeleri

Yaygın eğitim ise öğretmen bulamadığı için dışarıdan ek ders karşılığı öğretmen görevlendirmektedir. Bu iki durumun bütçeye yansımaları da mesleki eğitim merkezlerinin örgün eğitime alınmasının gerekçelerinden biri olmuştur.

6- Mesleki eğitim merkezlerinin binalarının verimli kullanılmamasının yarattığı kaynak israfının engellenmesi gerekçelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Mesleki eğitim merkezleri ve çıraklık eğitim sistemi 2017 yılı itibari ile Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünden Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne devroldu.

Çıraklık eğitiminin devrinin gerekçeleri açıklanmaya çalışıldı.

Değişen ne oldu?

Sonuç

Değişen ne oldu?

1- Genel görünüş itibari ile sistemsel anlamda aslında çok ciddi bir değişiklik yapılmadı. Sistem bazı farklılıklar geçirmiş olmakla birlikte **ciddi bir değişiklik yaşanmamıştır.**

Bununla birlikte çırak öğrenci sayısı şu **131.000** e kadar çıkmıştır. Çünkü örgün eğitim çıraklığın tanıtılması ve algının iyileştirilmesi için rehber öğretmenlerle koordineli bir şekilde öğrenci ve ailelere tanıtım etkinlikleri gerçekleştirmektedir. Özellikle 7. ve 8. sınıf öğrencilerine tanıtımlar yapılmaktadır.

Sonuç

Değişen ne oldu?

Sayı artmış görünmekle birlikte genel olarak bakıldığında istenilen rakamların oldukça altında bir sayı olduğu görülmektedir.

Çıraklık ile meslek lisesi sayılarının oranlarının birbirinin tersi olarak değiştirilmesi hedeflenmektedir.

2017 yılı verisi olarak meslek liselerindeki öğrenci sayısı 1.650.000, bu öğrenci sayısının çıraklık sisteminde olması hedeflenmektedir.

Sonuç

Değişen ne oldu?

2- Çıraklık eğitiminin süresi mesleğine göre değişmekle birlikte **12 dönemden 6 döneme indirildi**. 6 dönemi tamamlayan öğrenci kalfalık belgesi alıp sistemden ayrılabilir. Ancak istenilen 4 yılın tamamlanması 1 yıl daha devam eden öğrenci ustalık belgesini de alıp sistemden 4 yılı tamamlamış olarak ayrılacak. Önceki uygulamada kalfalıktan sonra ustalık için 5 yıl bekleme zorunluluğu vardı.

Sonuç

Değişen ne oldu?

Ortaöğretim mezunu olmayacak bu öğrenciler orta öğretim mezunu olabilmek için fark derslerini açık okullar üzerinden sınava girerek tamamlayıp diploma alabilecekler.

Sonuç

Değişen ne oldu?

3- Meslek liselerinin çıraklık eğitimi vermeleri sağlandı. Mesleki eğitim merkezleri yerine çıraklar, çıraklık dersleri veren liselere devam edebilecekler.

4- Türkiye genelinde şu an 185 lisede çıraklık eğitimi dersleri okutulmakta ve eğitim verilmekte. Anadolu meslek liselerinin öğretmen, donanım ve ekipmanları kullanılmakta.

Sonuç

Değişen ne oldu?

5- Mesleki eğitim merkezlerinin bazıları farklı kurumların ek binası olmak üzere devredildi. Bu anlamda binaların daha verimli kullanılması sağlandı.

6- Teşvik mekanizması olarak. **Devlet katkısı oranları** değişti. Çıraklar için ödenecek ücretin $2/3$ 'ü şu an devlet tarafından karşılanmaktadır. Daha önce bu ödeme $1/3$ oranındaydı.

İleriki Dönemdeki Çalışma Konuları

Sorunların bir kısmı çözülmüş olmakla birlikte hayat boyu öğrenmenin asıl hedef kitlesi olarak 22 yaş üzeri yetişkinlerin zorunlu eğitim kapsamına alınan çıraklık sisteminde nasıl dahil olabilecekleri sorunu gündeme gelmektedir.

Örgün eğitimde bir yaş sınırı vardır ve bu sınırın üzerindeki kişiler sisteme kaydolamamaktadır. **22 yaş üzeri yetişkinlerin durumlarının netleştirilmesi** gerekmektedir.

İleriki Dönemdeki Çalışma Konuları

Önceki Öğrenmelerin Tanınması (ÖÖT) uygulaması ile 22 yaş üstünün eğitime alınmadan belgelendirilmesine yönelik bir çalışma planlanmaktadır.

Uygulamanın 2018 yılı itibari ile başlaması öngörülmüştür. Dönütlerine 2019 yılında ulaşılabacaktır.

İleriki Dönemde Çalışma Konuları

Üzerinde nitel çalışmaların yapılmasının gerekeceği bir durum olarak çırak öğrencilerin örgün eğitim çatısı altına alınmayı nasıl algıladığı durumudur. Çünkü çıraklık sisteminin önemli bir bileşeni olarak çırak öğrenciler özellikle örgün eğitim sistemi içinde bir şekilde kalamayan ya da kalmak istemeyen kişilerdir.

İleriki Dönemde Çalışma Konuları

Sık sık branş değiştiren çırak öğrenci sayısı hayat boyu öğrenme kapsamında oldukça fazlaydı. Öğrenciler kendilerine uygun olmadığını düşündükleri mesleği bırakıp başka bir mesleğe geçiş yapabiliyorlardı.

Bu durum içinde bazı sakıncaları barındırıyor olmakla birlikte eğitimde mesleki rehberlik dinamiklerinin zayıf olduğu bir sistemde kişilerin kendileri için doğru işi bulmalarında bir hareket alanı sağlamaktaydı. Bu hareketlilik şu anda sağlanamamakta bunun sonuçlarının izlenmesi gerekmektedir.

Son söz olarak ıraklık sisteminin,

- Sektörün ara eleman gereksiniminin karşılanması,
- Örgün eğitimde bir şekilde başarılı olmamış gençlerin meslek sahibi olarak üretime katılmalarında
- Potansiyel toplumsal bir takım sorunların ortaya çıkmadan sisteme yararlı bir hale getirilmesinde önemli işlevleri bulunmaktadır.
- Önemli olan hangi birimin çatısının altında işlerin yürütüldüğü değil işlevsel bir sisteminin hayat geçirilmesidir.

TEŞEKKÜRLER ...